

111 : 111 11

فکر کنید و بگویید : اگر انسان از زبان بی بهره بود چه اتفاقی می افتاد ؟

اگر انسان از زبان بی بهره بود نه می توانست به تفکر بپردازد ، نه هیچ علمی به دست آورد و نه فکر و علم خود را به دیگران منتقل کند .

گفت و گو کنید : چرا زبان آموخته شود ؟

چون اگر کسی زبان را به خوبی نیاموخته و نشناخته باشد نمی تواند به درستی از آن استفاده کند . به علاوه گاه ممکن است با پرسش هایی رو به رو شویم که پاسخ صحیح به آن ها در گرو شناخت زبان است . مثل اینکه چرا حرف زدن را خود یاد می گیریم ولی برای نوشتن باید به مدرسه برویم ؟ چرا برای ما «**□ □ □**» «**□ □ □ □**» ساده تر است ؟ چرا با وجود لهجه های متفاوت مردم در شهر های مختلف کشورمان باز ما معتقدیم که همه ی مردم ایران به زبان فارسی حرف می زنند ؟

خودآزمایی درس اول:

.1

فرا گيري زبان بر اساس توانايي بالقوه ي انسان وبه تدريج و به طور طبيعي انجام مي گيرد؛ به همين دليل ، به نظر مي رسد كه استفاده از آن آسان است . همان طور كه كودك راه رفتن را با همه ي دشواري اش ،به طور ناخود آگاه فرا مي گيرد

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

شناخت زبان به دلیل پیچیدگی، گستردگی و ... دشوار است؛ همان طور که شناخت زندگی یا شناخت فکر و ذهن انسان دشوار به نظر می‌رسد؛ زبان، نمود ذهن پیچیده ی انسان است. دلیل دیگر این است که ما می‌پنداریم چون طرز استفاده از کلمات را می‌دانیم، پس خود آن را هم می‌شناسیم و سعی در شناخت زبان را اغلب بیهوده می‌دانیم؛ مثلاً □□□□ رانندگی می‌کنیم. اما در هنگام رانندگی از تکتک عملیاتی که انجام می‌دهیم تا اتومبیل را سالم به مقصد برسانیم، آگاهی نداریم. البته پیچیدگی دانش زبانی از این هم فراتر است و حتی هنوز برای زبان شناسان چگونگی فراگیری این زبان پیچیده توسط کودک در کوتاه ترین زمان ممکن – که البته در مقایسه با دانش فرا گرفته کوتاه می‌نماید - یکی از شگفتی هاست.

3. سه کلمه بگویید که وجود خارجی ندارند اما چون در زبان ما به کار رفته اند ، برای آن ها بیرون از ذهن خود قائل به وجود خارجی شده ایم . دیو ، سیمرغ ، هما ، پری دریایی ، ققنوس .

4. سه کلمه بگویید که وجود خارجی داشته اند ولی برای ما از زمانی وجود پیدا کرده اند که نام آن ها وارد زبان فارسی شده است. کیوی ، موبایل (تلفن همراه) ، کامپیوتر (رایانه) .

5. آیا شناخت زبان با توانایی استفاده از آن یکی است ؟

خير ، همان طور كه به سادگي راه مي رويم اما فرايند راه رفتن - چگونگي حفظ تعادل و فرمان هاي مغز ، را ...
شناسيم از زبان نيز استفاده مي كنيم . حال آن كه شناخت زبان موضوعي متفاوت است .

6. ...كان اصلی تعريف زبان را بيان كنيد . نظام - ايجاد ارتباط - ... انتقال پيام .

7. با ذكر چند مثال قابليت هاي زبان را در زندگي روزمره بنويسيد .

نامه مي نويسيم ، كتاب مي خوانيم ، فيلم مي بينيم ، سخنراني مي كنيم و ...

درس دوم : جمله

فعاليت :

ا دليل بگوييد : چرا شناسه نهاد پيوسته است ؟

چون اولاً هيچ وقت به تنهائي به كار نمي رود ؛ ثانياً همواره به انتهاي فعل چسبيده است و قابل حذف نيست .

بياموزيم :

چنان كه مي دانيم در زبان فارسي ، مانند برخي از زبان هاي دنيا (مثل عربي) اسم يا صفت مذكر و مؤنث ...
بنابراين در فارسي به مرد يا زني كه شعر بسرايد ، بدون هيچ تفاوتي « ... » گفته مي شود . از اين رو گفتن كلماتي
نظير شاعره ، مديره ، ديپلمه ، مرحومه و ... براي خانم ها از نظر نگارشي نامناسب است .

مثال : خانم كمالي ، مديره ي دبستان فردوسي است . (...)

خانم كمالي ، مدير دبستان فردوسي است . (درست)

خود آزمائي درس دوم :

1. در نوشته هاي زير ، جمله ها را مشخص كنيد و نهاد و گزاره ي هر جمله را تعيين كنيد .

علماي بزرگ (نهاد جدا) دايم در لشكرگاه رفت و آمد داشتند . (گزاره)

غزالي (نهاد جدا) از برخورد با آن ها بهره ها مي يافت . (گزاره)

(نهاد) با بعضي از آن ها مناظره مي نمود . (گزاره) غزالي ، نهاد جداست كه حذف شده است .

(نهاد) شايد از بسياري از آن ها استفاده مي كرد . (گزاره) غزالي ، نهاد جداست كه حذف شده است .

اين آشنائي با علماي مختلف (نهاد جدا) نام و آوازه ي او را بلند مي كرد . (گزاره)

خواجه نظام الملك (نهاد جدا) وي را هر روز بيشتري در خور احترام و نواخت مي يافت . (گزاره)

2 . براي اين گزاره ها نهاد بياوريد :

- سعدي وحافظ از شاعران بزرگ ايران هستند .
- شاهنامه ، اثر بسيار ماندگار حكيم ابوالقاسم فردوسي است.
- كاوه ی آهنگر بر ضد ضحاک ستمگر قيام كرد .
- شناسه، نهاد اجباري جمله است.
- نهاد معمولاً در شمار با شناسه مطابقت دارد .
- شناسه ها 616 هـ ق . وحشيانه به ايران حمله كردند .
- 3 . براي اين نهاد ها ، گزاره های مناسب بياوريد :
- گلستان سعدي ، يكي از آثار بزرگ زبان فارسي است .
- برادر بزرگم ، فريدون ، به مسافرت رفت .
- مولانا جلال الدين اثر ارزشمند مثنوي معنوي را خلق كرد .
- دانشگاه ، محل تعليم و تربيت است .
- نهاد ، يكي از دو بخش اصلي جمله است .
- شناسه ها 616 هـ ق ، هر روز به كتابخانه مي رود .
- 4. در هر يك از تمرين هاي زير ، واژه هايي داده شده است. اين واژه ها را بطور مناسب در جمله نمونه، جانشين سازي كنيد. هر جا لازم است تغييرات ديگري نيز بدهيد، در هر تغيير، نهاد و شناسه را مشخص كنيد. جمله هاي جديد را مطابق نمونه بنويسيد

- پيرمرد كودكان را به خانه رساند.

نهاد شناسه

پيرمرد كودكان را به خانه رساند (شناسه)

پيرمرد كودك را به خانه رساند (شناسه)

پيرمرد او را به خانه رساند (شناسه)

پيرمرد او را به خانه مي رساند (شناسه)

پيرمرد او را به خانه رسانده بود (شناسه)

- انسان آگاه وظيفه اش را به خوبي انجام مي دهد.

اعضای جامعه

A diagram showing five vertical rectangular blocks representing tens and three smaller vertical rectangular blocks representing ones, arranged in two groups.

11

همه ی اعضای خانواده

III

11

5. در یک بند بنویسید که زبان چگونه پدیده ای است .

زبان پدیده‌ای رازآلود و شگفت‌انگیز، بسیار پیچیده و گسترده و موهبتی الهی است که انسان را به مقام اشرف مخلوقات رسانده است. این پدیده‌ی نظام‌مند که انسان به راحتی و سادگی از آن استفاده می‌کند، دربردارنده‌ی اسرار پیچیده‌ای است که شناخت و توصیف آن را بسیار دشوار می‌سازد.

ی رهنمایی :

فعاليات :

فکر کنید و پاسخ دهید : به نظر شما چه عناصری برای زیبایی سخن وجود دارد ؟

تشخيص ، تشبيه ، تضاد يا طباق ، تناسب يا مراعات نظير ، اغراق و

پیاموزیم :

همزه (ء) يکي از حروف هاي الفبائي زبان فارسي است و نبايد آن را به صورت (هـ) (هـ) . (هـ) (هـ) « هـ » « هـ » درست هستند .

نکته : چنانچه کلمه اي با همزه تمام شود و بخواهيم براي آن مضاف اليه يا صفت بياوريم ، گذاشتن کسره زير

همزه به عنوان (نقش نمایی اضافه) اشکال ندارد. مثال : منشأ حیات □ □ □ □ □ .

خودآزمایی درس سوم :

1. داستان عامیانه ی زیر را از زبان گفتاری به زبان نوشتاری بنویسید ؛ سپس تفاوت های نوشته ی خود را با این نوشته بیان کنید.

يکي بود يکي نبود . غير از خدا هيچ کس نبود . پيرمرد خار کني بود که هر روز به بيابان مي رفت و خار
 مي کرد، (يا با رفتن به بيابان خار جمع مي کرد) روزي به هنگام جمع آوري خار، يك مرتبه (ناگهان) چشمش
 به كوزه اي پر از اشرفي افتاد . آن را برداشت و به خانه شان رفت . هنگام شب به زنش گفت : اين كوزه بايد متعلق به حاكم
 باشد كه آن را در بيابان مخفي كرده است پس بهتر است آن را به حاكم تحويل دهم (بر گردانم) . **باب ۱۱۱۱** پادشاه خوشي به
 من مي دهد . زن كه ساده دلي شوهرش راديد ، نيمه شب اشرفي ها را برداشت و به جاي آن ها كلوخ ريخت . فردا صبح
 زود ، خاركن به جاي رفتن به صحرا به قصر حاكم رفت . وقتي به قصر رسيد متوجه نبود اشرفي ها شده (متوجه شد اشرفي
 ها نيست) **باب ۱۱۱۲** راه برگشت هم نداشت . با ترس و لرز پيش حاكم رفت **باب ۱۱۱۳** : خاركن پيري هستم و يك گاو دارم و
 شيرش را با اين كلوخ ها وزن مي كنم و به مردم مي فروشم ، براي اين كه مطمئن شوم كم فروشي **باب ۱۱۱۴**
 خواستم كلوخ هايم را با وزنه ي دربار آزمائش كنم (بسنجم) تا از درستي وزن آن ها خيالم راحت شود (آسوده خاطر شوم
) . حاكم كه درست كاري پيرمرد راديد ، او را تشويق كرد و يك مشت اشرفي به او داد . پيرمرد خوشحال و شادم به خانه
 رفت . **باب ۱۱۱۵** .

[illegible]

2. در باره ی « نقش مطبوعات در زندگی بشر » پنج سوال طرح کنید .

الف) نقش مطبوعات در اطلاع رسانی چیست؟

(ب) وظایف مطبوعات در برابر ملت و دولت را بیان کنید .

(پ) مطبوعات چه تأثیری بر رفتارهای فردی و اجتماعی دارد؟

(ت) مطبوعات چه تأثیری بر حرکت های عمومی و سیاسی دارد ؟

(ث) نقش مطبوعات را در رشد و تعالی فرهنگی جامعه بیان کنید .

3. شرح حال اینجبره ی کلاس را از زبان خودش بنویسید . تکلیف دانش آموز .

4. با رسم نمودار بخش های اصلی جملات زیر را مشخص کنید :

نهاد

ہیزم شکن بہ جنگل می رود .

یکی از جنبه های راز آمیز وجود انسان است . □ □ □

5. متن را اصلاح کنید.

خانم سعیدی لیسانسیه ی (لیسانس) زبان و ادبیات فارسی است . وی درباره ی دیوان پروین اعتصامی
□□□□ (شاعر) مشهور ایران چنین گفت : « ما مدینه ی فاضله ای از ارزش های اخلاقی را در دیوان پروین می
بینیم . »

درس چهارم : جمله و اجزای آن

خودآزمایی درس چهارم :

1. نام هر یک از اجزای جمله های زیر را بنویسید .

قدر وقت را بدانیم . سه جزئی : نهاد (-) + مفعول (قدر وقت را) + فعل (بدانیم)

مدیر آموزشگاه ما را نشناخت . سه جزئی : نهاد (مدیر آموزشگاه + مفعول (ما را) + فعل (نشناخت)

تجربه های بسیاری از سفر برگرفتیم . چهار جزئی : نهاد (-) + مفعول (تجربه های بسیاری) + متمم (از سفر) + فعل (برگرفتیم)

متصدی موزه جوانی بود سی ساله . سه جزئی : نهاد (متصدی موزه) + مسند (جوانی سی ساله) + فعل (بود)

زندگی چیست ؟ (= چه است ؟) سه جزئی : نهاد (زندگی) + مسند (چه) + فعل (است)

کودکان داوطلب فروش نشریه ی « نسیم شمال » می شدند . سه جزئی : نهاد (کودکان) + مسند (داوطلب فروش نشریه ی
نسیم شمال) + فعل (می شدند)

پیام تبریکی به معلم خود بنویسید . چهار جزئی : نهاد (-) + مفعول (پیام تبریکی) + متمم (به معلم خود) + فعل (بنویسید)

مرغان دریایی پریده بودند . دو جزئی : نهاد (مرغان دریایی) + فعل (پریده بودند)

2. با هر یک از فعل ها ، یک جمله بسازید و اجزای آن را مشخص کنید :

می نشیند . او کنار بچه ها می نشیند . (گزاره ساده است . زیرا کنار بچه ها گروه قیدی است و به عنوان جزء حساب نمی
آید . □□□□)

شکست . لیوان شکست . (گزاره ی ساده) یا : کودک لیوان را شکست . (سه جزئی : نهاد + مفعول + فعل)

می بینند . آن ها هم کلاسی خود را می بینند . (گزاره ی غیر ساده : نهاد + مفعول + فعل)

می دوخت . خیاط ، لباس زیبایی می دوخت . (گزاره ی غیر ساده : نهاد + مفعول + فعل)

3 . خصوصیات جسمی و روحی یکی از دوستان خود را در دو بند بنویسید . تکلیف دانش آموز است .

4 . کلمات را با املای مناسب تر آن ها با خط تحریری بنویسید : سؤال ، مسائل ، مبدأ ، لؤلؤ ، نئون ، پروتئین .

2. با مراجعه به جدول نشانه گذاری در هر یک از عبارت های زیر نشانه ی مناسب را به کار ببرید :

- هنگامی که بخواهند از مزایای صرفه جویی و پس انداز سخن گویند، «بزرگواران» اندک اندک خیلی شود و قطره قطره خیلی را به کار می برند .

- « □ □ □ □ » در حالی به وطن بازگشت (1917) که شهرت خاص و عام یافته بود .

- برای درست نوشتن، باید واژگان مناسب اسم ██████ قید █████ را خوب بشناسیم.

- عوامل مهم تربیت عبارتند از: خانواده، مدرسه، ...

۱۱۱- « محمد معین » با سه زبان زنده ی دنیا آشنایی داشت: عربی ، فرانسه و انگلیسی ؛ به چهار زبان باستانی

نیز مسلط بود: پهلوی، فارسی باستان، اوستا و سنسکریت؛ در دستور زبان و نیز لغت فارسی نظیر نداشت. از این جا

در می یابیم که او چه پایگاه بلند علمی و ادبی ای داشته است !

- نانوايي ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ دو قهوه خانه ، يك سلمانى و ... مجموعه ي شهر را تشكيل مى داد .

3. با مراجعه به جدول نشانه گذاری چهار مثال برای کاربرد قلب و ستاره و پیکان و ممیز پیدا کنید .

الف) یکی از موارد قلاب: در نمایش نامه ها دستورهای اجرایی را که از جمله مطالب غیر اصلی اند، در داخل قلاب می آورند؛ مثلاً در بخش ادبیات نمایشی از ادبیات فارسی سال اول در درس سلمان فارسی می خوانیم:

- معجزه اي شد که راهزنان غارت نکرده اند [خنده ي جمعيت]

- آمده ای مداین چه کنی ؟

- سلمان؛ استانداری [قهقهه ی شدید ، موزیک شاد]

ب) از (*) در آغاز يك سطر به نشانه ي شروع سخن تازه يابراي نشان دادن كلمه يا عبارتي كه در پاورقي توضيح داده مي باشد ، استفاده مي كنيم . بااين كاربرد در اغلب درس هاي ادبيات فارسي با آن سروكار داريم ؛ مانند :

توپور * گوپیلتن رستمی

پ) از علامت پیکان برای نشان دادن نتیجه ی ترکیب چند جزء یا تجزیه ی یک کلمه بهره می گیریم ؛ مانندتعداد هجای کلمه « پیکان » $2 + 2 + 2 = 6$.

(ت) ممیز : از نشانه ی ممیز یا خط مورب برای جدا کردن روز ، ماه ، سال و همچنین دو مصراع یا بیت استفاده می شود ؛
 □□□□ : دانش آموزان سال اول دبیرستان ، با درخواست تاریخ ۱۳۹۷ / ۲ / ۷ موافقت می گردد . شما می توانید □□□ « □□□□
 « □□□ □□□ » : « بوی گل و بانگ مرغ برخاست / هنگام نشاط و روز صحراست » را به صورت سرود اجرا کنید .

4. دو مورد استفاده نادرست از علایم نگارشی را در یک روزنامه نشان دهید. فعالیت دانش آموزی است.

درس ششم : شکل های زبان

فعاليات (1)

برای هر یک از ویژگی های زبان نمونه های دیگری بیان کنید .

1. ویژگی دو ساختی بودن زبان : ترکیب صداهاي بي معني « » « » « » « » « » به صورت « » « » و تبدیل آن ها به نشانه و سپس ترکیب نشانه ها با هم و تبدیل آن ها به جمله ي « » « » .

2. ویژگی زایایی: « ناگهان بغض ابرها ترکیب » .

3. ویژگی نابه جایی : « پری دریایی ، چشم هایش را گشود . » یا « فردوسی در قرن پنجم شاهنامه را سرود » .

فعاليات (2)

جمله ي « امروز کجا مي رويد ؟ » را به گویش محلي خود بگوئيد . به عهده دانش آموزان است .

فعاليات (3)

شش و لهجه با ذکر مثال در کلاس گفت و گو کنید .

در لهجه اختلاف فقط در تلفظ کلمات وجود دارد. ولی در گویش علاوه بر تفاوت در تلفظ، در انتخاب کلمات و قواعد دستوری نیز فرق وجود دارد.

مثال برای تلفظ در لهجه: فارسی معیار: من آب می خوام. با تلفظ سَری: مُو آو. □□□□.

مثال برای گویش : فارسی معیار : پدر تو دایی من است . گویش مازندرانی : تِ پِرم داییه .

خود آزمایی درس ششم :

1. شکل های مختلف یک زبان را نام ببرید. گونه، لهجه، گویش.

2. تفاوت معنایی کلمه ی « □ □ □ » را در نمونه های زیر بیان کنید .

« ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ » : یکی از اندام های بدن گاو و گوسفند است .

«زبان رنگ ها» : در این ترکیب زبان به صورت استعاره‌ای به کار رفته است و تعریف زبان شامل آن نمی‌شود و بیانگر حالت روحی و روانی است.

«**ارتباط و انتقال پیام است**» : یکی از زبان های واقعی و انسانی است و تعریف زبان شامل آن می شود. زیرا **ارتباط و انتقال پیام است** وسیله ای برای ایجاد

« ۱۱۱۱۱۱۱۱ » « ۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱ » ، مفهوم استعاره دارد ؛ چون آواهایی که پرندگان - به صورت غریزی یا تقلیدی - تولید می کنند . ویژگی های زبان انسانی را ندارند .

3. دو ساختی بودن زبان چه فایده ای دارد؟ ویژگی دو ساختی بودن موجب می شود که زبان های انسانی به چنان امکانات پیچیده و گسترده ای دست یابند که نظیر آنها در زبان های دیگر هرگز یافت نمی شود.

4. برای هر یک از ویژگی‌های زیریابی و نابه جای، زبان دو مثال بزنید.

ویژگی های زبانی : همان ویژگی ای است که انسان را قادر می سازد ، جمله هایی بسازد که پیش از آن نه بکار برده و نه شنیده است ؛ بنابراین به سبب ویژگی زبانی ، ما می توانیم به کمک نظام زبان ، که خود محدود است ، جملات نامحدود بسازیم ؛ حتی جملاتی که از پیش وجود نداشته اند و بیش از این از کسی نشنیده ایم . □ □ □ :

الف) تخته سیاه در حالی که خود را به دیوار چسبانده بود ، با حیرت به بچه ها نگاه می کرد .

ب) سر و صدای بچه ها ، سر کلاس را به دوران انداخته بود .

پ) ردیف نامنظم نیمکت های کلاس به صف بچه های کلاس اول ابتدایی می مانست .

ویژگی نا به جایی : آن ویژگی زبان است که اهل زبان را قادر می سازد درباره ی چیزهایی سخن بگویند که اکنون حاضر نیستند (چه زمان گذشته و چه آینده) یا حتی اصلاً وجود ندارند ؛ مثال :

الف) در آینده آب کره ی ماه با لوله کشی از طریق زمین تأمین می شود . (مربوط به آینده)

□) غارنشینان حیوانات را برای گوشت و پوستشان شکار می کردند . (مربوط به گذشته)

5 . جملاتی از احوال پرسى معمول را با لهجه یا گویش محلی بگویند سپس آن جملات را به فارسی معیار بنویسید

و تفاوت آن ها را بررسی کنید . تکلیف دانش آموزان است .

6 . چهار جمله را که در بردارنده ی مفاهیم اساسی درس است بنویسید و نهاد و گزاره ی هر یک را بنویسید .

نهاد □ □ □ □

مهم ترین ویژگی زبان انسان دوساختی بودن آن است

شکل های گوناگون زبان سه نوع است

دومین ویژگی زبان انسانی زبانی فوق العاده آن است

زبان انسانی در معرض تغییر و تحول است

درس هفتم : چرا املا می نویسیم ؟

بیاموزیم :

(ات) در زبان عربی ، علامت جمع مؤنث سالم است ؛ بنابراین استفاده از آن فقط با کلماتی که عربی هستند جایز و رواست و باید از به کار بردن آن با کلمات فارسی به شدت خودداری کرد و به جای آن از علامت جمع « ها » □ □ □ □ □ □ □ □

مثال : تحقیقات ، اطلاعات ، مشاهدات ، مقدرات (درست)

سفارشات ، گرایشات ، فرمایشات ، آزمایشات (نادرست)

□ □ □ □ □ □ □ □ « فرمایشات » می توان هم از صورت مفرد آن (فرمایش) و هم جمع فارسی آن (فرمایش ها) □ □ □ □ □ □ □ □ .

درس هشتم : ویژگی های فعل (1)

فعالیت :

ده فعل از تمرین اول درس پنجم انتخاب کنید و بن ماضی و مضارع آن ها را بیان کنید .

1. می کنیم : مصدر (کردن) ← بن مضارع : می کنیم ← بن ماضی : کردیم
2. می گوئیم : مصدر (گفتن) ← بن مضارع : می گوئیم ← بن ماضی : گفتیم
3. بن مضارع : می بینیم ← بن ماضی : دیدیم (دیدن) ← بن مضارع : می بینیم
4. نیافته باشید : مصدر (یافتن) ← بن ماضی : یافت ← بن مضارع : یاب
5. کمک بگیرند : مصدر (کمک گرفتن) ← بن مضارع : کمک گیر ← بن ماضی : کمک گرفتند
6. بن مضارع : می نویسند ← بن ماضی : نوشتند (نوشتن) ← بن مضارع : می نویسند
7. نوشته اید : مصدر (نوشتن) ← بن مضارع : نوشته اید ← بن ماضی : نوشتید
8. می دهند : مصدر (دادن) ← بن مضارع : می دهند ← بن ماضی : دادند
9. بن مضارع : می بخورند ← بن ماضی : خوردند (خوردن) ← بن مضارع : می بخورند
10. بن مضارع : می شناسند ← بن ماضی : شناسید (شناسیدن) ← بن مضارع : می شناسند

بیاموزیم :

می توان با استفاده از نشانه ی نقش نمای اضافه (-) جمله ها را کوتاه تر بیان کرد .

بن مضارع : می بیند ← بن ماضی : دید ← بن مضارع : می بیند .

اگر بعد از نقش نمای اضافه ، اسم یا ضمیر قرار بگیرد ، ترکیب اضافی به دست می آید . در ترکیب اضافی نخستین اسم ، مضاق و دومین اسم (ضمیر) مضاف الیه است .

بن مضارع : می بیند (بن مضارع : می بیند) - (نقش نمای اضافه) و احمد (مضاف الیه)

اما اگر بعد از نقش نمای اضافه ، صفت بیاید ترکیب وصفی به دست می آید . در ترکیب وصفی ، نخستین اسم را موصوف گویند .

مثال : کیف قهوه ای : کیف (موصوف) ، - (نقش نمای اضافه) و قهوه ای (صفت)

خودآزمایی درس هشتم :

1. ساخت اول شخص مفرد را در هشت زمان از مصدرهای زیر بنویسید :

دیدن : می دیدم ، دیده بودم ، دیده بود ، دیده باشم ، دیده ام ، می بینم ، ببینم ، خواهم دید .

پذیرفتن : می پذیرفتم ، پذیرفته بودم ، پذیرفته باشم ، پذیرفته ام ، می پذیرم ، بپذیرم ، خواهم پذیرفت .

2. دوم شخص مفرد مصدرهای بالا را نیز به ترتیب بسازید .

دیدن : دیدی ، می دیدی ، دیده بودی ، دیده باشی ، دیده ای ، می بینی ، ببینی ، خواهی دید .

پذیرفتم : پذیرفتی ، می پذیرفتی ، پذیرفته بودی ، پذیرفته باشی ، پذیرفته ای ، می پذیری ، بپذیری ، خواهی پذیرفت .

3. شخص جمع مصدرهای بالا را نیز به همان ترتیب بسازید .

دیدن : دیدند ، می دیدند ، دیده بودند ، دیده باشند ، دیده اند ، می بینند ، ببینند ، خواهند دید .

پذیرفتن : پذیرفتند ، می پذیرفتند ، پذیرفته بودند ، پذیرفته باشند ، پذیرفته اند ، می پذیرند ، بپذیرند ، خواهند پذیرفت .

4. از فعل های : نشسته است ، می نگریست ، نمی پذیرد ، می دود ، مصدر ، بن ماضی ، بن مضارع و صفت مفعولی بسازید .

نشسته است	می نگریست	نمی پذیرد	دویدن	دویده
نشسته	نگریستن	پذیرفتن	دوید	دویدم
نشسته	نگریستن	پذیرفتن	دوید	دویدم
نشسته	نگریستن	پذیرفتن	دوید	دویدم
نشسته	نگریستن	پذیرفتن	دوید	دویدم
نشسته	نگریستن	پذیرفتن	دوید	دویدم

5. فعل های زیر را با حفظ شخص به زمانهای گذشته ساده، نقلی ، بعید برگردانید و مشخص کنید و کدام فعل ها، پس از تغییر ، شناسه ی - می به Ø می شود .

می نویسد	Ø	گذشته ی ساده	گذشته بعید	گذشته بعید
نویسد	Ø	نوشته است	نوشته بود	نوشته بود
رفت	Ø	رفته است	رفته بود	رفته بود
رفتند	رفتند	رفته	رفته بودند	رفته بودند
آمدیم	آمدیم	آمده ایم	آمده بودیم	آمده بودیم
آیند	آیند	آیند	آیند	آیند
شناختند	شناختند	شناخته اند	شناخته بودند	شناخته بودند

6. تصویر روی جلد کتاب (زبان فارسی 1) را در یک بند توصیف کنید . تکلیف دانش آموز است .

7. برای نشان دادن دو ساختی بودن زبان سه مثال بنویسید .

[illegible]

3. در باره ي يکي از سه پديده ي زير دو مطلب يکي به زبان علمي و ديگري به زبان ادبي بنويسيد . به عهده دانش آموز.

4. برجستگي هاي ادبي و زيبايي هاي هنري يك حکايت از گلستان سعدي را بنويسيد . به عهده دانش آموز.

5. در نوشته هاي زير غلط هاي املايي را بياييد و آن ها را اصلاح کنيد.

- او به سيمت کتابدار دبيرانستان منسوب شده است. منسوب - < سيمت سيمت

- سهراب سپهري از شاعران مآثر است. مآثر - < سهراب سپهري

- حقيقت علم ، کمک به هم نوع جنس و کسب رضايت باري تعالي. خيش - < خویش. باري تعالا - < باري تعالی.

- سگ هاي خورد را از زمين زراعي جم کرد. خورد - < خورد. سگ - < سگ

درس دهم : ويژگي هاي فعل (2)

فعاليت :

فکر کنيد و پاسخ دهيد :

با فعل هاي بخشيد ، پوشيد و گسست جمله بسازيد و تفاوت آن ها را بيان کنيد .

بخشيد : او اموالش را به فقرا بخشيد .

پوشيد : کودک لباس را پوشيد .

گسست : ملت ايران بندهاي استبداد را گسست .

در جمله ي نخست ، « بخشيد » فعل گذرا به مفعول و متمم و در جمله ي دوم « پوشيد » گذرا به مفعول است و

در جمله ي سوم « پوشيد » فعل دووجهي است .

بياموزيم :

نشانه ي تنوين مخصوص کلمه هاي عربي است . بنابر اين نبايد آن ها را با کلمات غير عربي به کار برد .

- آن ها پوشيد ، يکديگر را در خيابان مي بينند . (درست است ، چون « پوشيد » کلمه اي عربي است) .

- پوشيد پوشيد پوشيد در اين راه ما را کمک کرد . (مالاً و قدماً چون عربي هستند ، درست به کار برده شده اند)
پوشيد پوشيد پوشيد چون کلمه اي فارسي است ، نبايد آن را با تنوين به کار برد) .

نکته : در بسياري موارد ، مي توان به جاي تنوين از « ي » ، « ا » ، « و » : پوشيد : پوشيد (پوشيد) .

خودآزمائي درس دهم :

1. در جمله هاي زير ، از مصدرهاي داخل پرانتز فعل مناسب بسازيد :

- مادر کودکش را (خوابیدن) -> خوابید.
- سخنان بزرگمهر را به اطلاع مردم ایران (رسیدن) -> (رساند یا رسانید)
- خود جگر دیو سپید مرا در چشم کاووس (چکیدن) -> (چکاند، چکانید)
- رستم بار دیگر رخس را تا محل حادثه (دویدن) -> (دواند یا دوانید) و به سرعت خود را به آن جا (رسیدن) -> (رساند یا رسانید)

2. نوع فعل را از نظر گذر و ناگذر مشخص کنید :

- در نویسندگی مهارت در پروراندن مطلب بسیار مهم است. -> گذرا به مسند
- نوشته خوب آ است که نویسنده مقصود خود را خوب می‌نویسد. -> جمله ی اول گذرا به مسند . جمله دوم گذرا به مفعول
- نویسنده خوب واقعیات را دقیق می‌بیند -> گذرا به مفعول

3. هر یک از فعل های زیر را طبق نمونه به سه صورت مضارع التزامی ، ماضی التزامی و ماضی ساده بنویسید.

فعل ساده	فعل مضارع التزامی	فعل ماضی التزامی	فعل ماضی ساده
بیافکند	بیافکند	بیافکند	بیافکند
پذیرفته بود	پذیرفته باشد	پذیرفته باشد	پذیرفته بود
بیابند	بیابند	بیابند	بیابند
بیفکند	بیفکند	بیفکند	بیفکند
ساخته باشند	ساخته باشند	ساخته باشند	ساخته باشند

4. با کلمات زیر ، نوشته ای وصفی در يك بند بنویسید .

بابونه ، وحشی ، شقایق ، آفتاب ، نم ، غلتید .

بابونه ، وحشی ، شقایق ، آفتاب ، نم ، غلتید . گویی بغض آسمان ترکیب . در پس ابرهای ضخیم خاکستری پنهان شده بود . ناگهان رعد غرید . غرغری و سر تا پای آن ها را غرق بوسه کرد . «

درس یازدهم : مقایسه

بیاموزیم :

در نگارش جمله های دعایی عربی ، باید تمامی جمله را نقل کرد چون در غیر این صورت جمله ها ناقص می شوند .
بنابراین نوشتن « صلی الله علیه و آله » درست است نه « ﷺ » چنانچه برای رعایت اختصار به جای « ﷺ »
علیه و آله « فقط حرف اول آن یعنی (ص) را بنویسید به هنگام خواندن باید باز هم تمامی جمله را ذکر کرد .

خودآزمایی درس یازدهم :

1. در باره ی یکی از دو موضوع زیر به شیوه ی مقایسه یك بند بنویسید .

- ﻣﻮﺳﻰ ﻣﻮﺳﻰ ﻣﻮﺳﻰ ﻣﻮﺳﻰ - خانه ، مدرسه به عهده دانش آموز .

2. یك نمونه مقایسه را در کتاب های درسی خود پیدا کنید که وجوه تشابه یا اختلاف دو امر را نشان می دهد .

به درس یازدهم از کتاب ادبیات فارسی 1 ، قطعه ی « قطرات سه گانه » مراجعه کنید . در این قطعه ، قطره ی باران و شبنم صبحگاهی و اشك از خود سخن می گویند و ویژگی های خود را برمی شمردند و در نهایت رب النوع سپیده دم را به داور می خوانند و او حکم به پاکی و ارجمندی اشك می دهد .

3. نمونه ای از آیات قرآنی را با راهنمایی معلم خود بیابید که در آن دو چیز مقایسه شده باشد.

خداوند گران مرتبه در مقایسه حل و باطل اینگونه تمثیل می آورد: خدا از آسمان آبی فرو فرستاد که در هر ورودی به قدر ظرفیتش سیل آب جاری شد و بر روی سیل کفی برآمد . چنانچه فلزاتی را نیز برای تجمل و یا برای اثاث و ظروف در آتش ذوب کنند مثل کفی بر آورد . خدا به مثل این برای حق و باطل مثل می زند که آن کف به زودی نابود می شود و اما آن آب و فلز که به خیر مردم است در زمین باقی می ماند . خدا مثلها را چنین می زند . (سوره رعد، آیه 17) همچنین است از مقایسه حکمت دهنده آن، تمثیل در شأن منافقان، تمثیل در ناپایداری دنیا و غیره .

4. به نظر شما « ﷺ » را با چه چیزهایی می توان مقایسه کرد ؟

با اسارت ، وابستگی یا با پرواز .

5. با مقایسه ی دو تصویر صفحه ی بعد ، موارد تفاوت و تشابه آن ها را بنویسید .

موارد تشابه : هر دو محیط آموزشی هستند . در هر دو ، هدف تعلیم و تربیت است . در هر دو تصویر ، حضور دانش آموزان محسوس است که به آموزش مشغول اند . موارد تفاوت ها : تصویر اول ، نظام مکتب خانه ای قدیم را ﷺ می دهد و دومی مدارس سبك جدید را . در تصویر دوم ، نقش ابزارهای كمك آموزشی آشکار است ولی در تصویر اول این ابزارها نقشی ندارند .

6. کاربرد درست کلمات زیر را بنویسید .

ﷺ -> جانی ، دوما -> دومی ، سوما -> سومی ، تلفناً -> تلفنی ﷺ -> زبانی ، تلگرافاً -> تلگرافی ، باغات -> باغ ها ، گرایشات -> گرایش

درس دوازدهم : گروه اسمی (1)

فعالیت :

ده نمونه از انواع اسم را از درس « مقایسه » بیان کنید :

چشم : چشم ها یا چشمان / گربه : گربه ها / سبزي : سبزي ها / کتاب : کتاب ها / خانم : خانم ها / عضو : عضوها
 / بچه : بچه ها / عقاب : عقاب ها / پلنگ : پلنگ ها یا پلنگان / بنده : بنده ها یا بندگان / زانو : زانو ها یا زانوان
 / ابرو : ابرو ها یا ابروان / فرمایش : فرمایش ها / آشنا : آشنا ها یا آشنایان / دانشجو : دانشجو ها یا دانشجویان
 / رياضي : رياضي ها یا رياضيات / ميوه : ميوه ها / نکته : نکته ها / بانو : بانو ها یا بانوان / نور : نورها
 / کافر : کافر ها یا کافران

4. جمع های مکسر واژه های زیر را بنویسید.

زمان: ازمئه / قله : قلل / : : شاهد : شهود / : : : : دعا : ادعیه / کاسب : کسبه / نتیجه : نتایج / : : : : : .

5. هریک از این اسم ها را در جمله ای قرار دهید :

- چهار راه : چهار راه را از دور دیدم . - دستمال : دستمال را به دوستم دادم . - خودکار : احمد خودکار را به من داد

- دانش : بزرگان ما دانش را گرامی داشته اند . - ماهی کپور : پرویز چند ماهی کپور صید کرده بود .

- کتابخانه : کتابخانه ی شهر را دور زدیم .

6. اسم های زیر را مشخص کنید .

ساده : کاروان ، شتر ، زرافه ، کلاغ ، چنار ، پلکان ، زیره ، هوش ، جو ، نرده

مرکب : قافله سالار ، آبدوغ خیار ، شترگاوپلنگ ،

مشق : آویزه ، زاغچه ، لبه ، جوشش ، پاسبان ، گربه

7. خاص و عام بودن اسم های زیر را ثابت کنید.

اسم های زیر : 1. جمع بسته می شوند. 2. «ی» نکره می گیرند . 3. بر همه افراد طبقه ی خود دلالت می کنند. آتش ، هوا ، افتخار ، پول ، برنج ، هلاک ، سلامت ، بره ، سنگ ، چاره ، شمع ، سوسن (اگر اسم گل باشد عام و اگر اسم انسان) شهاب (اگر اسم انسان باشد خاص) ، انگیزه .

اسم های زیر خاصند : 1. جمع بسته نمی شوند. 2. «ی» نکره نمی گیرند. 3. بر فردی از افراد طبقه ی خود دلالت می کند.

قاسم ، قاسم آباد ، زهره ، بهرام ، مریخ .

8. در باره ی طرح زیر يك بند بنویسید .

هدف از این گونه تمرینات برانگیختن قدرت تخیل و تقویت استعداد نویسندگی دانش آموزان است . هر کس براساس ذهنیات و بینش خود نگاهی متفاوت به این تصویر خواهد داشت . مثلاً دانش آموزی این گونه نوشته است : « زندگی زیباست ، اگر چشم ها زیبا باشند . می توان از چاله های زندگی آینه ای ساخت که ماه خود را در آن بنگرد و خوشا به حال ساکنان کوچه ی خوش بختی که چاله های آبش نماینده ی روشنایی ماه است . زشتی در زندگی نیست . اگر زشتی دیده می شود ، گناه چشمان ماست . پس بیایید چشمان خویش را شست و شو دهیم ؛ کوچه ی حیات را آب و جارو کنیم و در هر چاله ی این کوچه نهال ماهی بکاریم . »

درس چهاردهم : توصیف .

فعالیت :

يك توصیف کوتاه در باره ی آسمان یا خورشید بگویید .

(ج) خورده فروشی - < خرده فروشی